

Handleiding en kopieerbladen

Algemene informatie over het project

Het werken vanuit de motivatie van leerlingen staat centraal tijdens het werken met de projecten. Om deze motivatie te vergroten hebben de leerlingen een doel nodig; een publiek. Bepaal met de leerlingen wie het publiek voor dit project gaat zijn er wie ze dus iets gaan leren. Dit blijft de rode draad tijdens het project. Bij publiek kun je denken aan: ouders/ leerlingen van een hogere of lagere groep / mensen uit de wijk/ leerlingen van een andere school / een bepaald bedrijf. **Dit onderdeel is heel belangrijk en zal er voor zorgen dat het project valt of staat.**

Ga op zoek naar een professional, iemand die meer weet over het onderwerp. Dit kan een ouder, collega of iemand uit het werkveld zijn. **Leerlingen voelen zich hierdoor serieus genomen en ook hier zal hun motivatie van groeien.** Er zijn vrijwel altijd wel ouders (uit andere groepen) die heel graag wat komen vertellen.

We proberen waar mogelijk elk onderdeel te beginnen met het **ophalen van de voorkennis**, vanuit een werkvorm of activiteit. Dit kan gebruikt worden om de voortgang van de leerlingen bij te houden. Het laat zien wat ze nog weten van het vorige onderdeel.

De rubriek geeft een visueel overzicht voor leerling en leerkracht. De leerlingen bepalen wat ze al weten voordat we aan het project beginnen en herhalen dit aan het eind van het project. Hierdoor zien ze wat ze geleerd hebben en waar ze nog in kunnen groeien.

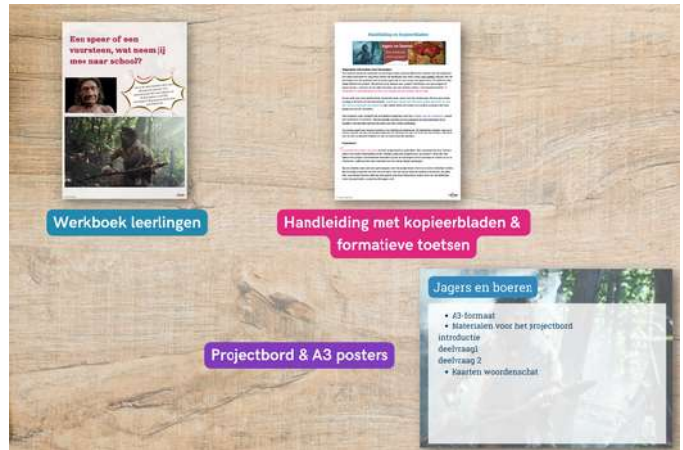
Projectbord

Je brengt het project tot leven door het projectbord te gebruiken. Het materiaal hiervoor kunnen jullie in de online handleiding vinden. Hebben jullie een projectmuur op school? Hang hier dan tijdens het project verschillende materialen op om de leerlingen in het zonnetje te zetten en ze te motiveren. Jullie kunnen hier eventueel ook de wist-je-datjes ophangen.

Op de website staat ook een aparte pagina voor het projectbord, hier kun je extra materiaal vinden. Bij sommige projecten kunnen de leerlingen voor een groot deel de leiding overnemen, als jullie hier voor kiezen kunnen jullie op deze pagina ook extra informatie vinden over de verschillende rollen (projectleider, projectbordmanager, etc)

Materiaal:

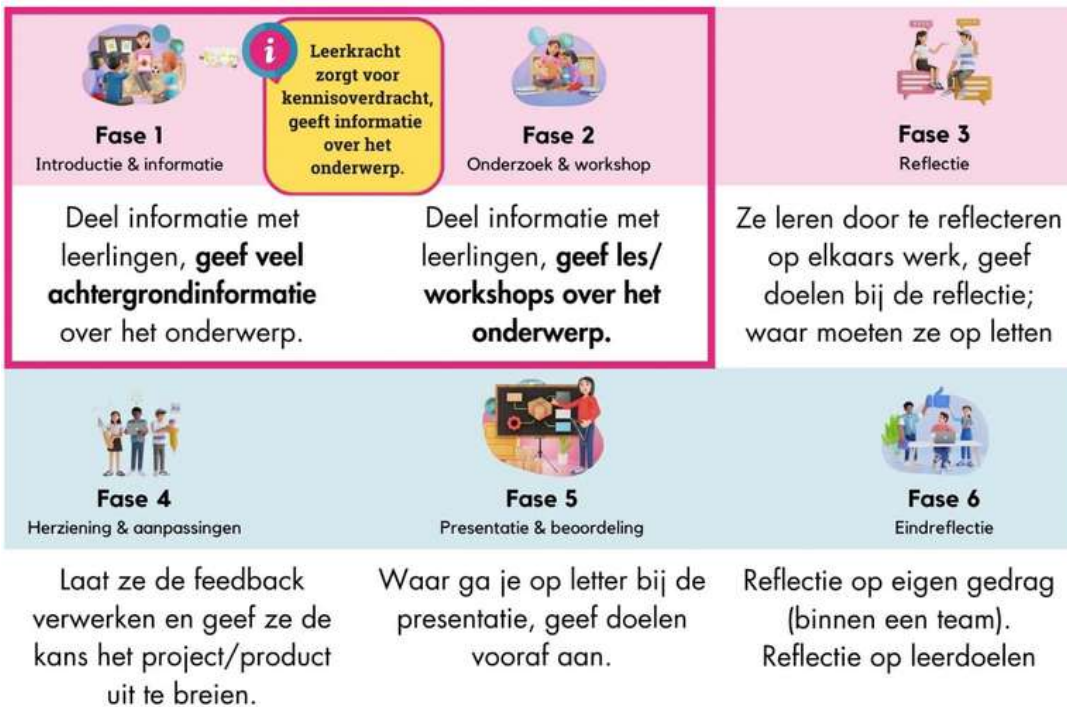
- werkboek voor leerlingen
- handleiding met kopieerbladen en toetsen
- materiaal projectbord (A3)

Extra materiaal:

In de online handleiding kunnen jullie extra materiaal vinden.

- Schooltv
- Klokhuis
- LessonUp
- Canon van Nederland
- DocuKit
- Archeon; gastspreker of schoolreisje

Fase 1 & 2: de leerkracht zorgt voor de benodigde achtergrondinformatie en geeft les(sen)/workshop(s) over het onderwerp.

Fase 3 - 6: de leerkracht neemt een duidelijke coachende rol op zich en begeleidt de leerlingen.

Voortgang en beoordelingen

Dit is allemaal optioneel.

Onderdelen:

Namen/ team							

Kopieerbladen voor de leerkracht

- **Rubrieken leerdoelen en presenteren** (staat ook in hun werkboek)
- **Noodzakelijke vraag** (1 per leerling)
- **Kanban Board** (klassikaal)

Het Kanban Board voor op het projectbord is voor de hele klas, het geeft een overzicht van de voortgang van elk team.

- **Formatieve toets:** Staat in werkboek van leerlingen.

Deelvraag 1 = sketchnote

Deelvraag 2 = quizvragen voor publiek

Eindproduct quizvragen voor publiek

Laat ze deze opdrachten zelfstandig maken om te kijken of ze de stof van de vorige deelvraag beheersen.

- **Materiaal en prijzen voor challenges:**

Bij deelvraag 1 hebben ze 1 kopieerblad nodig en de prijzen.

Bij deelvraag 2 hebben ze 3 kopieerbladen nodig en der prijzen

- **Summatieve toets:** Presentatie en eindproduct

Optioneel: Laat de leerlingen individueel een sketchnote/tekst/etc. maken over het project. Deze opdracht staat hier in de handleiding, bij de opdracht staan de woorden van de woordenschat die ze moeten gebruiken. Gebruik de rubriek om deze opdracht te beoordelen. (1 per leerling)

Introductie

Fase 1: Introductie

Fase 2: Onderzoek

Opdrachten tijdens de introductie:

De leerlingen leren meer over de eerste mensen: de neanderthaler en de homo sapien. Probeer verschillende boeken over dit onderwerp in de klas te verzamelen, hierdoor zullen de leerlingen in vrije momenten meer kunnen leren over dit onderwerp. Probeer hier ook een aantal atlanten bij te leggen zodat deze gebruikt gaan worden bij het onderzoek

Eindproduct: De leerlingen gaan 2 maquettes maken, één over het leefgebied van de jagers en verzamelaars en één over het leefgebied van de boeren. Daarnaast maken ze een vuursteen en trechterbeker van klei.

Opdrachten tijdens de introductie:

- voorkennis ophalen vanuit een formatief handelen opdracht
- meer leren over het leven van wilde dieren
- bepalen welk dier ze willen onderzoeken
- informatie over het eindproduct
- de voorkant van het lapbook maken
- de rubriek met de leerdoelen bekijken
- de rubriek eventueel al invullen

Klassikaal:

- projectbord maken in de klas zodat er een overzicht is van het project

Materialen:

Algemeen:

- laptop/tablet
- werkboek leerlingen

Projectbord & A3-materiaal:

- introductie
- gekleurde A3-bladen voor de maquettes

Kopieerbladen:

- introductie

Aantekeningen:

Voorleesverhaal bij eerst opdracht bij introductie: Wat weet je al?

Met dit project gaan we op een spannende reis terug in de tijd, helemaal terug naar het stenen tijdperk, waar de neanderthalers en de homo sapiens leefden. Stel je eens voor, een wereld zonder computers, auto's of zelfs huizen zoals we die kennen! Het was een tijd vol avontuur en ontdekkingen.

De neanderthalers waren de eerste bewoners van deze wereld. Ze leefden in grotten en tekenden daar soms afbeeldingen van dieren aan de muren, zoals mammoeten en bizons. Deze grottekeningen vertelden verhalen over hun leven en hun jachten. Een soort stripverhaal zonder tekstballonnen.

Laten we eens praten over de gereedschappen die ze gebruikten. De neanderthalers waren meesters in het maken van vuursteenwerktuigen. Met vuurstenen maakten ze werktuigen zoals messen, pijlpunten en speren. Deze hielpen hen bij het jagen op dieren voor voedsel en kleding.

De jacht! Dat was een belangrijk onderdeel van hun leven. Stel je voor dat je met een groep neanderthalers op mammoeten jaagt, grote harige olifanten met lange slagstanden die door het landschap dwalen. Het was een uitdagende en gevaarlijke activiteit, maar met hun slimheid en moed waren de neanderthalers succesvolle jagers.

Maar de neanderthalers waren niet alleen jagers. Ze verzamelden ook vruchten, noten en bessen in het wild. Dit hielp hen om een gevarieerd/wisselend dieet te hebben en gezond te blijven.

De neanderthalers waren nomaden. Dat betekent dat ze niet op één plek bleven wonen, maar rondtrokken op zoek naar voedsel en veiligheid. Ze bouwden eenvoudige hutten van takken en dierenhuiden, die ze gemakkelijk konden afbreken en meenemen wanneer ze verder trokken.

En dit is slechts een glimp van het leven van de neanderthalers in het stenen tijdperk. Een tijd van ontdekkingen, avonturen en overleven in de ruige wildernis. De homo sapien leefden een tijd samen met de neanderthaler, de neanderthaler stierf uit en de homo sapien is de huidige mens.

Je ziet dat je in een korte tijd al heel veel hebt geleerd over de prehistorie, een tijd waarin we geen geschreven bronnen hebben maar alles hebben moeten leren van **archeologie** en onderzoek.

Wie weet wat voor spannende avonturen we nog meer zullen ontdekken tijdens het werken aan dit project! Wat zou jij nog graag willen weten over de prehistorie?

Ga vanuit deze vraag door naar het volgende onderdeel op de website, ze schrijven de vraag op als noodzakelijke vraag.

Jagers en boeren

niet gedaan

Ik begrijp het nu nog niet.

Ik begin het te begrijpen – met hulp.

Ik begrijp het en ik kan het alleen.

Ik begrijp het en kan het aan anderen uitleggen.

Ik begrijp hoe jagers leefden van de natuur en kan een voorbeeld geven van hoe ze dit deden.

Ik begrijp wat nomaden zijn en kan uitleggen waarom jagers nomaden waren.

Ik kan meer vertellen over het vereren van de geesten en de goden. Ik kan ook uitleggen waarom ze dit deden.

Ik kan vertellen waarom de boeren de natuur bewerken en waar ze de natuur voor gebruiken.

Ik weet dat de boeren een vaste woonplaats hebben en ik kan ook vertellen waarom.

Ik begrijp dat sommige boeren veel bezit hebben en daarom 'rijk' zijn, terwijl anderen minder hebben en daarom 'arm' zijn. Ik kan een voorbeeld geven van iets dat een rijke boer heeft.

Ik weet dat boeren planten en dieren gebruikten om eten te verbouwen, de natuur respecteerden en dat ze geloofden dat geesten en goden hen hielpen bij het verbouwen van voedsel.

Ik weet dat de boeren denken over leven en dood, ze geloven dat er leven na de dood is. Ik kan vertellen hoe we dit weten.

Ik kan een voorbeeld geven van landbouw die we vandaag nog gebruiken in Nederland.

Ik begrijp wat een hunebed is en kan uitleggen dat het een grafmonument was voor oude boeren. Ik kan laten zien hoe ze werden gebouwd en waarom ze belangrijk waren.

Introductie (begin van het project)

Welke kleur gebruik je?

Tijdens het project/ eindproduct

Welke kleur gebruik je?

Naam: _____ Datum: _____

Mijn noodzakelijke vraag: _____

Mijn antwoord:

Bron die ik gebruikt heb (naam van website/boek/persoon/materiaal):

© Uniek Onderwijs.

Naam: _____ Datum: _____

Mijn noodzakelijke vraag:

Mijn antwoord:

Bron die ik gebruikt heb (naam van website/boek/persoon/materiaal):

© Uniek Onderwijs.

Naam: _____ Datum: _____

Mijn noodzakelijke vraag:

Mijn antwoord:

Bron die ik gebruikt heb (naam van website/boek/persoon/materiaal):

© Uniek Onderwijs.

Naam: _____ Datum: _____

Mijn noodzakelijke vraag:

Mijn antwoord:

Bron die ik gebruikt heb (naam van website/boek/persoon/materiaal):

© Uniek Onderwijs.

Deelvraag 1

Fase 2: Onderzoek

Opdrachten tijdens deelvraag 1:

Geef meer informatie over het leven van de jagers en verzamelaars bij de woordenschat en het onderdeel 'Bereid je maar voor want hier gaan we weer hoor'. Print de materialen voor de challenges uit en laat de leerlingen de materialen bewaren voor de presentatie. Probeer de begrijpend lezen les te gebruiken om de tekst over Trijntje te lezen, hier is ook een video bij.

Opdrachten bij deze deelvraag:

- nieuwe woorden leren -> de laatste woorden van de woordenschat
- onderzoek doen naar het leven van de jagers en verzamelaars
- werken aan de maquette van de jagers en verzamelaars
- een vuursteen maken van klei

Gebruik eventueel het beoordelingsformulier in deze handleiding om bij te houden welke groep de juiste antwoorden op de challenges hebben gegeven. Hierdoor heb je een overzicht van de voortgang van de leerlingen.

Materialen:

Algemeen:

- laptop/tablet
- werkboek leerlingen

Projectbord & A3-materiaal:

- deelvraag 1

Kopieerbladen:

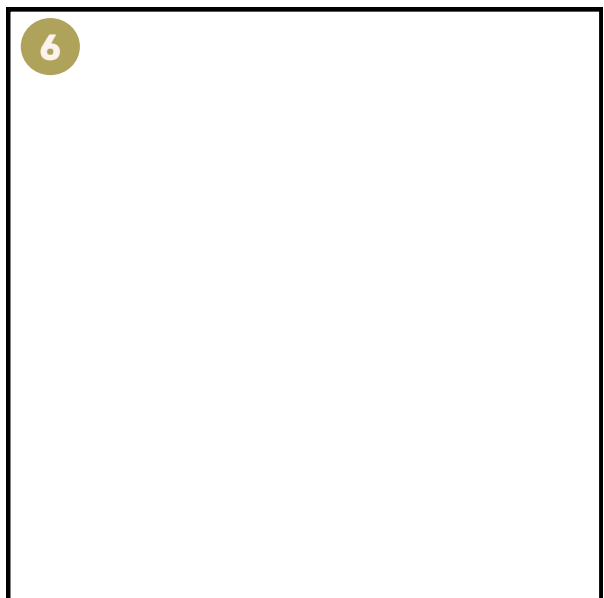
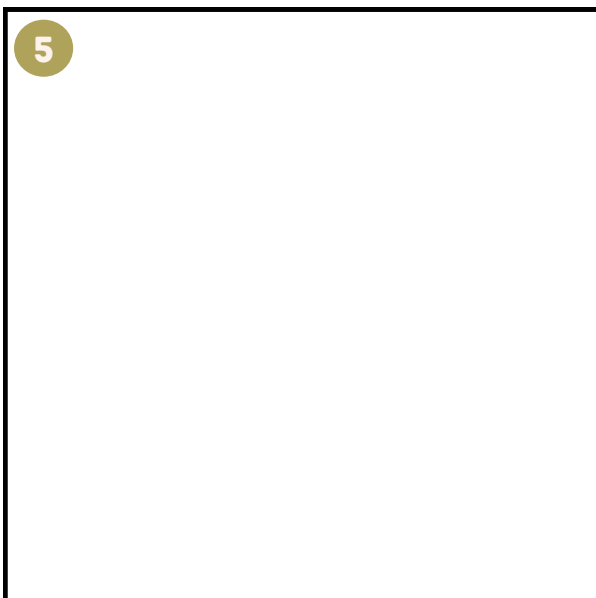
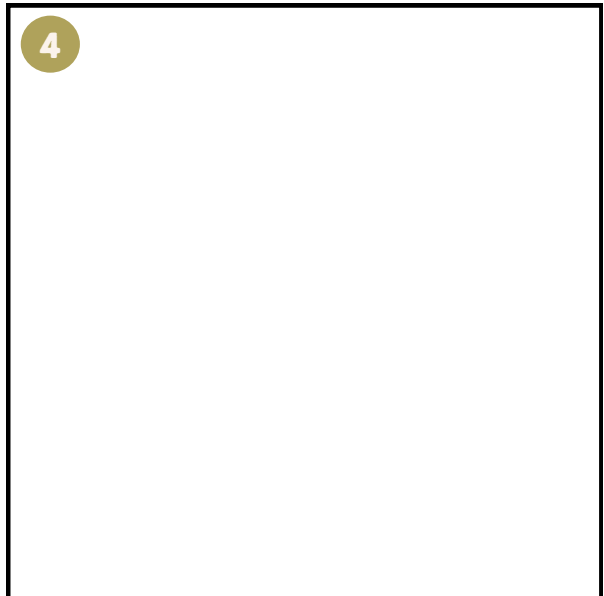
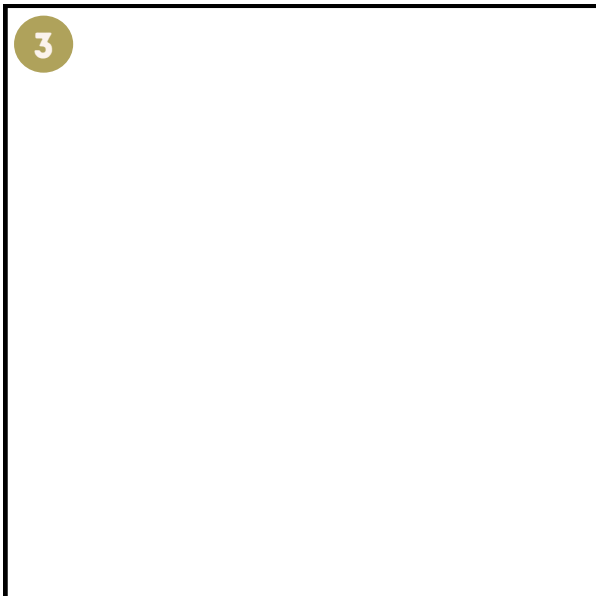
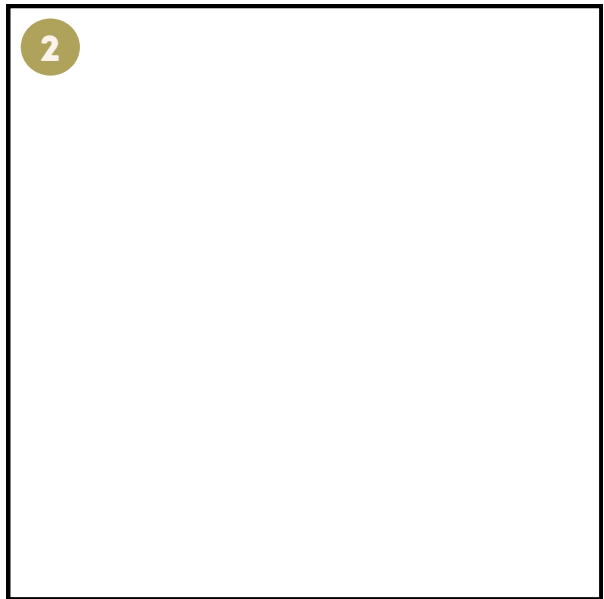
- deelvraag 1 (1 per team)

Extra:

- klei voor de challenges
- slideshow challenges (zie link) -> dit zijn de challenges voor deelvraag 1 en 2, werk door tot je onderdeel boeren tegenkomt.

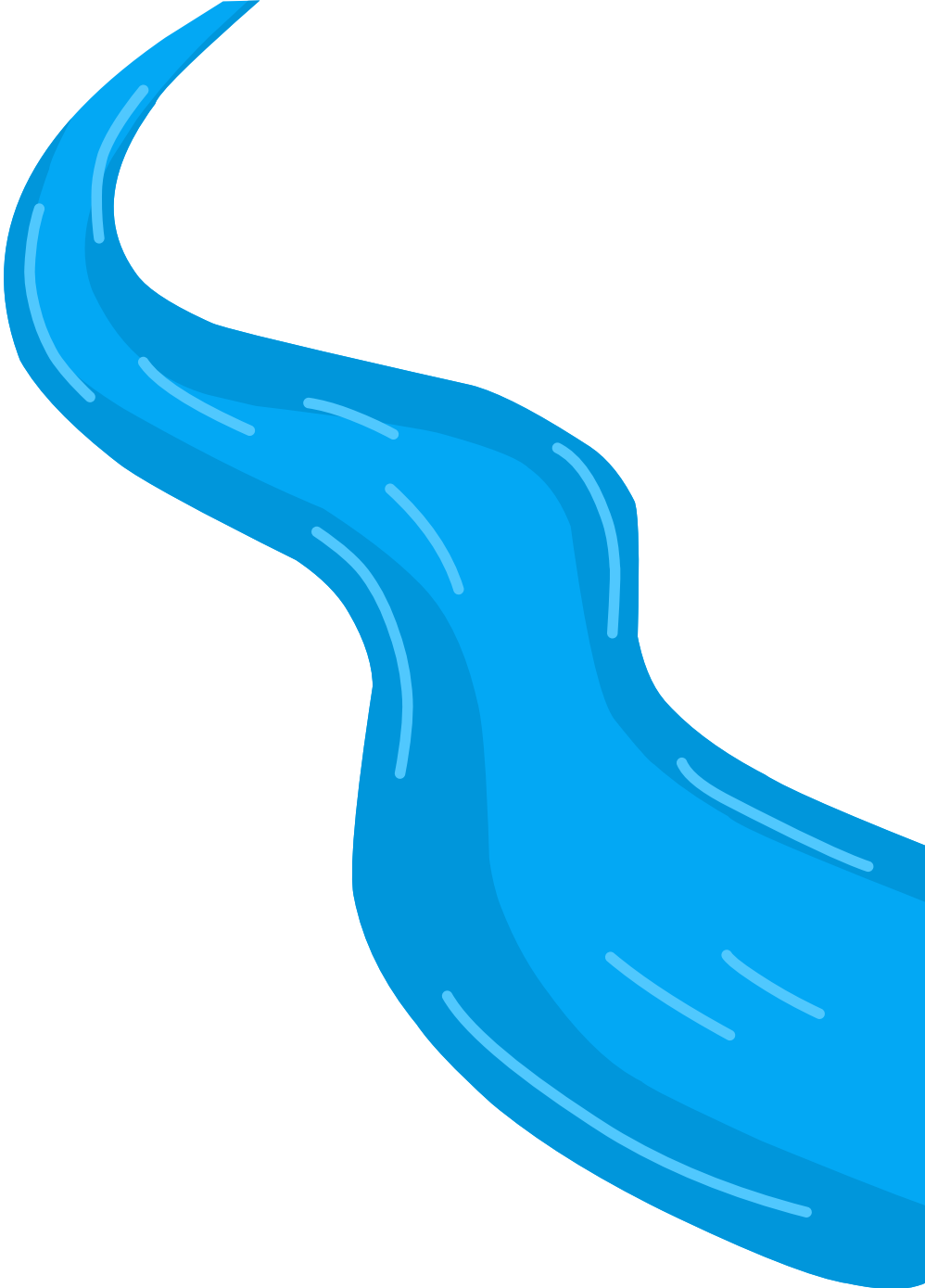
Aantekeningen:

Stripverhaal: challenge 3

Prijzen challenges:

1 = rivier

Prijzen challenges:

2= klei voor vuursteen, of dit blad als jullie niet met klei gaan werken, dit blad kunnen ze naast de maguette leggen om hier infoamtie over te geven

Prijzen challenges:

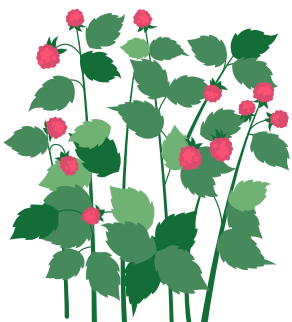
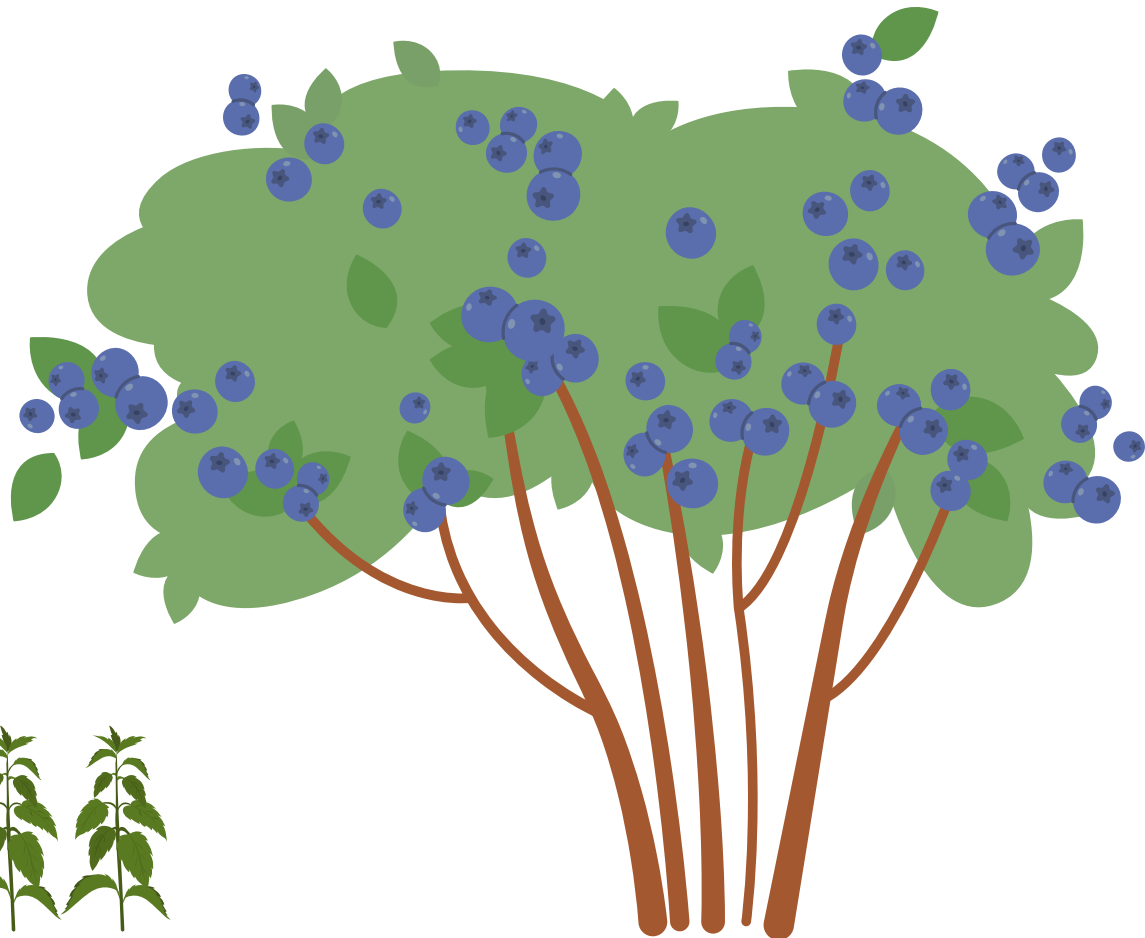
3= hutten

Prijzen challenges:

4= knollen, vruchten, dieren

Tip: print het op dezelfde kleur als hun A3-papier zodat het knippen makkelijker gaat.

Deelvraag 2

Opdrachten tijdens deelvraag 2:

Fase 3: Reflectie

Fase 4: Herzien en aanpassen

Geef meer informatie over het leven van de boeren bij de woordenschat en het onderdeel 'Bereid je maar voor want hier gaan we weer hoor'. Print de materialen voor de challenges uit en laat de leerlingen de materialen bewaren voor de presentatie. Probeer de begrijpend lezen les te gebruiken om de tekst over het hunebed te lezen, hier is ook een video bij.

Opdrachten tijdens deelvraag 2

- meer leren over het leven van de boeren
- verschillende challenges waar ze weer prijzen mee kunnen verdienen
- het leefgebied van de boeren maken
- een trechterbeker van klei maken
- meer leren over hunebedden en hoe ze gemaakt worden

Materialen:

Algemeen:

- laptop/tablet
- werkboek leerlingen

Projectbord & A3-materiaal:

- deelvraag 2

Kopieerbladen:

- deelvraag 2 (1 per team)

Extra:

- klei voor de challenges
- slideshow challenges (zie link deelvraag 1)

Aantekeningen:

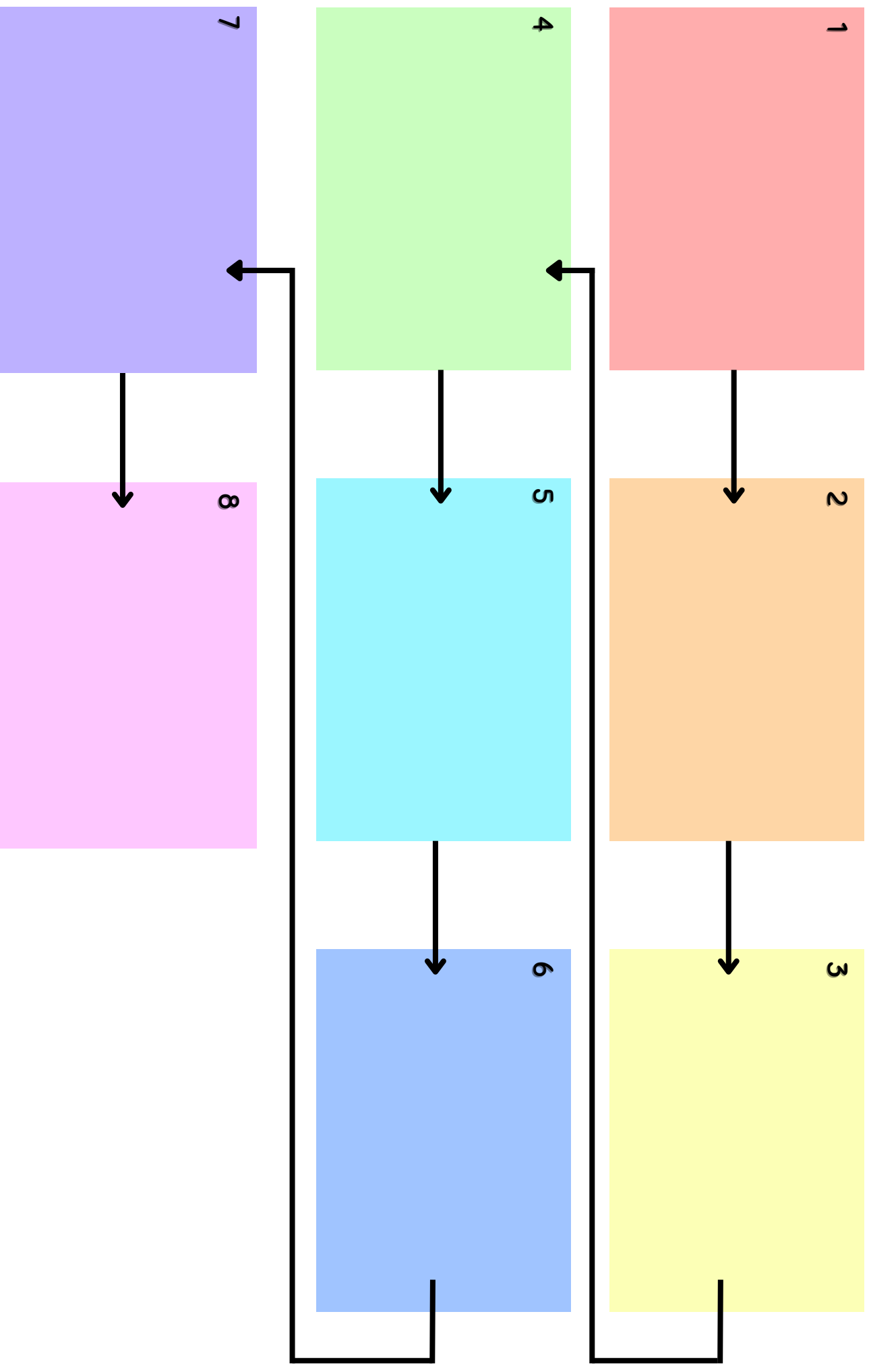
Rijke boeren

Arme boeren

Challenge 1

Challenge 2

We denken dat de boeren zo hunebedden bouwden:

Stripverhaal: challenge 3

1

2

3

4

5

6

Prijzen challenges:
1 = lang huis van een boer

Prijzen challenges:

2= hunebed

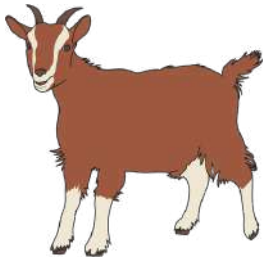
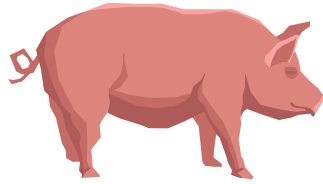
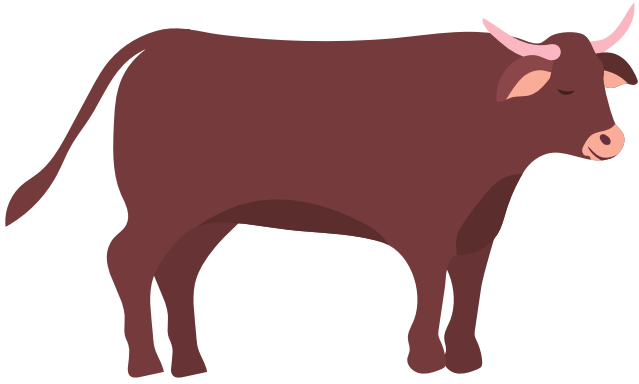
Prijzen challenges:

3= klei voor trechterbeker of dit plaatje als jullie niet met klei gaan werken, dit plaatje kunnen ze naast de maguette leggen om hier infoamtie over te geven

Prijzen challenges:

4= geit, schaap, os en varken

Eindproduct

Fase 5: Presentatie en beoordeling

Fase 6: Eindreflectie

Opdrachten tijdens het eindproduct:

- vragen voor het publiek opschrijven en uitprinten
- alle materialen verzamelen en de presentatie oefenen
- presenteren voor het publiek
- reflecteren op hun werkhouding bij dit project
- **toetsmoment** (optioneel) zie kopieerblad: op het kopieerblad staan de woorden van de woordenschat. Laat de leerlingen zelf bepalen hoe ze aan jou laten zien dat ze de kennis beheersen: maken ze een tekening met uitleg over de woorden, schrijven ze een tekst, maken ze er een uitgebreid stripverhaal van, etc.
- **rubriek presenteren:** vul de rubriek in tijdens het oefenen van de presentaties, zo kunnen ze zien wat ze kunnen verbeteren. Pas het eventueel later aan als ze presenteren aan het publiek. Je kan ook leerlingen van hogere groepen vragen hierbij te helpen door ze een rubriek mee te geven en bij het aangewezen groepje mee te kijken tijdens de officiële presentaties, hierbij leren ze zelf ook wat belangrijk is.

Materialen

Algemeen:

- eventueel laptop/tablet
- werkboek leerlingen

Kopieerbladen

- eindproduct

Aantekeningen:

.....
Geef in jouw woordspin/sketchnote informatie over de onderdelen van het project:

- ijstijd
- toendraklimaat
- steen-, brons- en ijzertijd
- prehistorie
- jagers
- nomaden
- grottekeningen
- vuursteen
- archeoloog
- boeren
- trechterbeker
- hunebed
- grafgraven

Feedback van de leerkracht:

Goede informatie gegeven over _____ / 13 onderdelen. *

* omcirkelde de onderdelen die onvoldoende zijn

Naam: _____

Project: _____

datum: _____

Doel voor volgend project:

Presenteren

Sprek

Ik spreek rustig, hard en duidelijk. Het publiek kan mij verstaan en begrijpt wat ik vertel.

Aankijken

Ik kijk het publiek aan als ik presenteer en zorg er zo voor dat het boeiend is

wauw!

Interessant

Mijn presentatie is interessant, ik gebruik de materialen die ik tijdens het project gemaakt heb.

Kennis

Ik weet genoeg over het onderwerp. Ik kan de vragen van de leerlingen beantwoorden.

Voorbereiding

Ik bereid me goed voor op de presentatie. Ik ken de informatie uit m'n hoofd.

0	Niet gedaan ★★★★	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik vind het moeilijk om luid en duidelijk de spreken waardoor het publiek mij niet goed kan verstaan en begrijpen.	Mijn presentatie verloopt moeizaam.	Het lukt me niet om de juiste hulpmiddelen te gebruiken of vinden	Het lukt me niet vragen die medeleerlingen stellen over dit onderwerp goed te beantwoorden	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.
1	Ik begrijp het nu nog niet. ★★★★	Ik vind het moeilijk om luid en duidelijk de spreken waardoor het publiek mij niet goed kan verstaan en begrijpen.	Mijn presentatie verloopt moeizaam.	Het lukt me niet om de juiste hulpmiddelen te gebruiken of vinden	Het lukt me niet vragen die medeleerlingen stellen over dit onderwerp goed te beantwoorden	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.
2	Ik begin het te begrijpen - met hulp. ★★★★	Ik spreek soms luid en duidelijk, het publiek kan mij soms verstaan en begrijpt soms wat ik vertel.	Tijdens mijn presentatie vind ik het vaak lastig medeleerlingen te boeien.	Ik heb moeite om de juiste hulpmiddelen te gebruiken. Ze helpen niet altijd bij de presentatie.	Ik kan een paar vragen die medeleerlingen stellen over dit onderwerp goed beantwoorden.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.
3	Ik begrijp het en ik kan het alleen. ★★★★	Ik spreek meestal luid en duidelijk, het publiek kan mij vaak verstaan en begrijpt vaak wat ik vertel.	Mijn presentatie is meestal boeiend voor medeleerlingen.	Ik gebruik (de juiste) hulpmiddelen tijdens mijn presentatie. Deze helpen niet altijd bij de presentatie.	Ik kan veel vragen die medeleerlingen stellen over dit onderwerp goed beantwoorden.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.
4	Ik begrijp het en kan het aan anderen uitleggen. ★★★★	Ik spreek luid en duidelijk, het publiek kan mij verstaan en begrijpt wat ik vertel.	Ik heb een actieve houding en ik weet mijn medeleerlingen te boeien.	Ik gebruik de juiste hulpmiddelen tijdens mijn presentatie die de presentatie beter maken.	Ik kan bijna alle vragen die medeleerlingen stellen over dit onderwerp goed beantwoorden.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.	Ik was niet aanwezig of ik heb dit onderdeel niet gedaan.

